

AXBOROT TEXNOLOGIYALARI DAVRIDA YOSHLARNI MA'NAVIY-AHLOQIY TARBIYALASH

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi va agrotexnologiyalar instituti

«Agrotexnologiya va o'rmonchilik» fakulteti

*tyutori **Dlanova Palzira Gulimbetovna***

«O'simliklar himoyasi va karantini» ta'lim yo'nalishi

*1-kurs talabasi **Ataeva Gulrux Berdibay qizi***

«O'rmonchilik va aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish»

ta'lim yo'nalishi 1-kurs talabasi

Qoshqarbaeva Aysulio' Azamat qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada axborot texnologiyalari rivojlanayotgan davrda yoshlarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasi masalalari yoritilgan. Internet va raqamli vositalarning yoshlar ongiga ta'siri, ijtimoiy tarmoqlarda yuzaga kelayotgan ma'naviy xavflar, shuningdek, ularni bartaraf etish yo'llari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalarni ma'naviy tarbiya vositasi sifatida samarali qo'llash imkoniyatlari ham ko'rib chiqiladi. Tadqiqotda ota-ona, o'qituvchi va jamiyatning bu boradagi o'rni alohida ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: axborot texnologiyalari, yoshlar tarbiyasi, ma'naviyat, axloq, internet, raqamli xavfsizlik, ijtimoiy tarmoqlar, ta'lim, zamonaviy tahdidlar

XXI asr — axborot texnologiyalari va raqamli inqilob asri sifatida e'tirof etilmoqda. Bugungi globallashuv jarayonida axborot oqimi cheksiz sur'atlarda kengayib, inson ongiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yosh avlod ushbu texnologik o'zgarishlarning to'g'ridan-to'g'ri ishtirokchisiga aylangan. Internet, ijtimoiy tarmoqlar, smart qurilmalar yoshlarning fikrlashi, dunyoqarashi va hayot

tarziga jiddiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois, axborot asrida yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk, sog'lom tafakkurli insonlar qilib tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Ushbu masala davlat, jamiyat va oila uchun ham muhim bo'lib, uni samarali hal etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) bugungi kunda yoshlar hayotining ajralmas qismiga aylangan. Jahon bankining 2023-yildagi hisobotiga ko'ra, 15–24 yoshdagi foydalanuvchilarning 75 foizdan ortig'i kundalik ravishda internetdan foydalanadi. Bu esa ularning ijtimoiy ongiga, axloqiy qarashlariga bevosita ta'sir o'tkazadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, yoshlar ijtimoiy tarmoqlarda ko'proq vaqt o'tkazgan sari, ularning real hayotdagi ijtimoiy faolligi, empatiya darajasi va an'anaviy qadriyatlarga sodiqligi kamayishi mumkin (Turkle, 2015). Ayniqsa, soxta axborotlar, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi kontent va yengil-el qiziqarli lekin ma'nosiz axborotlar yoshlarning ma'naviy shakllanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Raqamli muhitni to'g'ri boshqara olgan taqdirda, AKT yoshlarni tarbiyalashda kuchli vositaga aylanishi mumkin. UNESCO ma'lumotlariga ko'ra, raqamli ta'lim platformalarida ma'naviyat va madaniyatga oid interaktiv resurslar, virtual muzeylar va tarixiy hujjatlar orqali yoshlarning milliy o'zlikni anglash darajasi oshmoqda.

Psixologlar (Masuda, 2021) ta'kidlaganidek, ijobiy kontent – motivatsion videolar, milliy qadriyatlarni targ'ib qiluvchi materiallar, diniy-axloqiy saboqlar – orqali yoshlarning axloqiy immuniteti mustahkamlanadi. Bunda ota-onalar, pedagoglar va jamiyatning boshqa vakillari tomonidan AKT vositalaridan nazoratli, maqsadli va tizimli foydalanish muhimdir.

O'zbekiston Respublikasining “Yoshlar siyosati to'g'risida”gi Qonunida ham yoshlar tarbiyasida axborot xavfsizligini ta'minlash va ma'naviy-ma'rifiy ishlarda

zamonaviy texnologiyalardan foydalanish muhim strategik yo‘nalish sifatida qayd etilgan.

Axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi inson hayotining barcha sohalariga chuqur ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, yosh avlodning dunyoqarashi, qadriyatlar tizimi va ijtimoiy xulq-atvorini shakllantirishda internet, ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalarning o‘rni ortib bormoqda. Bu holat yoshlarni ma’naviy-axloqiy tarbiyalash jarayonida yangi yondashuvlarni talab qiladi.

Zamonaviy texnologiyalar orqali yoshlarning ongiga salbiy g‘oyalar, yolg‘on ma’lumotlar va nojo‘ya kontentlar tezda yetib borayotganini unutmaslik lozim. Bunday sharoitda ularni axborotni tanqidiy tahlil qilishga o‘rgatish, ijobiy va salbiy manbalarni farqlay olish ko‘nikmasini shakllantirish muhim vazifalardan biridir.

Raqamli texnologiyalar yoshlarning tarbiyasida qulay vositaga aylanishi ham mumkin. Masalan, ma’naviyat va axloqiy qadriyatlar targ‘ibotiga qaratilgan veb-saytlar, onlayn darslar, videoroliklar, ijtimoiy tarmoq loyihalari orqali yoshlar ongiga ezgulik, vatanparvarlik, hurmat, halollik kabi fazilatlarni singdirish mumkin.

Yoshlar bilan ishlovchi pedagoglar, psixologlar va ota-onalar internet imkoniyatlaridan samarali foydalanish, shuningdek, bolalarni axborot texnologiyalari xavflaridan himoya qilish yo‘llarini chuqur o‘rganib, amalda qo‘llashlari zarur. Zero, raqamli asrda nafaqat ilmiy bilim, balki ma’naviy immunitet ham har bir yosh shaxs uchun nihoyatda muhimdir.

Quyida “Axborot texnologiyalari davrida yoshlarni ma’naviy-axloqiy tarbiyalash” mavzusiga oid xulosa namunasi keltirilgan:

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, axborot texnologiyalari yoshlar hayotiga katta imkoniyatlar bilan birga jiddiy tahdidlarni ham olib kirmoqda. Ularning ongini salbiy ta'sirlardan himoya qilish, ijobiy axborot muhitini shakllantirish va raqamli madaniyatni rivojlantirish – zamonaviy tarbiyaning asosiy yo'nalishlaridan biridir.

Yoshlarni ma'naviy-axloqiy jihatdan sog'lom, bilimli va mas'uliyatli etib tarbiyalashda oila, ta'lim muassasalari, jamiyat va ommaviy axborot vositalari o'zaro hamkorlikda harakat qilishi zarur. Ayniqsa, zamonaviy texnologiyalar imkoniyatlaridan maqsadli va samarali foydalanish orqali yoshlarning milliy qadriyatlar, ma'naviy me'yorlar va sog'lom dunyoqarash asosida shakllanishiga zamin yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib yangi bosqichga ko'taramiz. –Toshkent: O'zbekiston, 2017.
2. Mirziyoyev Sh. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash, yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. –Toshkent: O'zbekiston, 2017.
3. Nefiodow L. Zusammenhang zwischen information, Ethik und Religion// Mensen B. (Hrsg.) Globalisierung. St. Augustin, 1998.
4. Qo'chqorov R., Tojiboyeva D. Milliy g'oya: asosiy tushuncha va tamoyillar. –Toshkent, 2015.
5. Tashmetov T.X. Yoshlarni yot va zararli g'oyalardan himoyalashda axborot kommunikatsiya tizimidan foydalanish texnologiyalari. –Toshkent: O'zR Fanlar Akademiyasi Asosiy kutubxonasi, 2021.